

« zurück blättern vor »

KREŚLIĆ v. imp., ab 1528; auch *kreślać, kryślać, kryślać, kryślić, krześlić*. 1) ‘schreiben, notieren, bezeichnen’ – ‘pisać, notować, znaczyć’: 1543 RejRozpr G4v, SPXVI *Nuż iákie dziś gry nástáły Zktorych ginie kost niemáły Dziwne fluxi / turmy / ruffe Aż drugi ná stole kluffe Bo sie więc iuż nierozmyśla Poki stołu stawa kryszlá.* o 1575 PaprPan Cc3v, SPXVI *Nie przywodź mie do wftydu moy bráciřzku miły / Niechby sie nie potrzebne rzeczy nie kryflity.* o (†1835) 1872 Brodz.Poezje 260, DOR *Skąd ten mędrek miał wziętość, chociaż brednie kreślił? – Pisał ciemno, że bredni nikt się nie domyślił.* o †1866 Skarb., Sw *Konstytucja księstwa była przez Stanisława Potockiego za wyrazami samego cesarza na kolanie kreślona.* o (1889) 1950 Orzesz.Niemn. II 212, DOR *W rozwartej przed nim rachunkowej księdze kreślił długie kolumny cyfr i notatek.* o (1907) 1914 Zap.G.Ptak II 156, DOR *Nad wieczorem dopiero nadeszła karteczka. Kreślona nierówno, zdradzała wielką nerwowość szarpiącą rękę, która pisała.* o 1950 Olcha Most II 114, DOR *Adres na kopercie kreśliła z pośpiechem, zastaniając go rękę, chociaż nikt nie podpatrywał.* – (SŁA), SPXVI, L, SWIL, SW, LSP, DOR. 2) ‘zeichnen, Striche, Linien ziehen’ – ‘rysować, robić kreski, linie’: 1545 RejJóz A7, SPXVI *A matka mu żegnaiąc / wřzytko po łbie kryfla Winřzuiącz mu nad nami / wirzchnofcz panowania.* o 1560 KrowObr 100v, SPXVI *Ná popiele obiecádo Grecki<e> y Láćińřki<e> piřzećie / y kijem po ziemi kresłicie.* o 1583 CzechEp 362, SPXVI *gdzie też popiół / wirzbinę / rokićinę / żiotá rozliczne / owies / wino / pivo / řwiece / kreśláli / záklináli y czárty z nich wyganiáli?* o 1618 P.Kchan.J. 331, L *Czarownik przyszedł i uczynił kóto J řkreślił dziwne charaktery w kóto.* o (†1696) 1728 Pot.Arg. 118, L *Kryślał w talerz, bardzo mu markotno uszytko co słyszał.* o (†1796) 1859–1860 Narusz.Hist.I 43, DOR *Wieczyste spory i boje szablą tylko sobie, i to do czasu, kreśliły państw obwody.* o 1801–1805 N.Pam. 463, L *Sztukmiřtrz kryśląc obraz chwaty, Ręce ieý mieczem nasrożył, Zwycięřtwa wieniec wspaniały, Na groźnym czele położył.* o 1834 PT V 879, SJAM *Gerwazy po nim kryślił palcem różne rysy.* o (1881) 1951 Bał.Dziady 111, DOR *Schylł głowę i kreślił zawzięćie jakieř wykrętasy na papierze.* o (1894–1896) 1949–1951 Sienk.Quo I 18, DOR *Ona słuchała słów moich także zmieszana i ze schyloną głową, kreśląc coś trzcíną na szafrannym piasku.* o (1897) 1949 Gomul.Mieszczka 86, DOR *Młody złotnik, narzędziami swymi otoczony, kreślił model niewieřciego naszyjnika.* o (1912–1952) 1952 Iwasz.J.Wiersze 191, DOR *Kawki wiosenne gniazda ścielą i czarnym skrzydłem błękit kryślą.* o 1951 Huss.Mur 78, DOR *Zaczął kreślić na marginesie arkusza różne esy-floresy.* o 1951 Czesz.Pokol. 64, DOR *Wysiadýwał do późnej nocy, kreśląc robocze rysunki, o řwiecie zasypiał nad*

rajzbretem. – (SŁA), SPXVI, TR, L, SWIL, SW, LSP, DOR. **3** ‘überlegen’ – ‘obmyślać’: 1545 RejJóz L4v, SPXVI *Miły panie dzywnie też sobie o tym myflę A wierz mi iz to często sobie w welbie [...] kryflę.* o (1595) 1598 KlonFlis E4, SPXVI *Tám ná to patrzác / w głowie sobie kryślił / Cztłowiek roftropny / y okręt wymyślił.* o (†1696) 1728 Pot.Arg. 184, L *Przyszło im na myśl, czy on nie co złego w głowie na nich kreślił!* o 1769–1777 Zab.15 15 *Kniaź., L Gdy się z sobą tak waży i watpliwie kryśli, Pewny fortel na reszcie stanie mu na myśli.* o [LBel.] 1775–1806 Teat.44d 61, L *Gdzie tylko zysk prywatny każdy sobie kryśli Jużże tam o powszechnym dobru nie pomyśli.* – SPXVI, TR, L, SWIL, SW (m.u.). **4** ‘beschreiben, vorstellen’ – ‘opisywać, przedstawiać’: †1592 Piotr., Sw *Jął ś[ie] K[reślić], powiada, że zblądził.* o (1771) 1774 Czart.Panna 37, DOR *Terentius (...) doskonale znał ludzką naturę i wysmienicie umiał ją kreślić.* o (1790) 1791 Niemc.P.P. 13, L *W kilku zważonych słowach łatwiey rzecz iest jkreślić, Niżli w rozwektéy mowie bez ładu i związku.* o (1826) 1930 Fredro A.Zrząd. 145, DOR *Waćpanna peunie mniemasz, że (...) zawsze znajdziesz w mężu czułego kochanka, jakiego snadnie kreśli romans lub sielanka.* o 1847 Maj.Hist. 176, DOR *Klonowicz (...) kreśli piękne, pełne sielskiej rzewności obrazy.* o †1861 Lel., Sw *Opaliński w satyrach swoich kreślił obraz nadużyć, jakich ś[ie] nad pracowitym ludem dopuszczano.* o (1869) 1952 Lam J.Kor. 186, DOR *Ze łzami w oczach kreślił pannie Róży nędzę żywota tułaczego, który będzie musiał pędzić daleko od niej, na obcej ziemi.* o 1882 Belc.Śmiały 254, DOR *W mojej pamięci każdy ruch jej ciała, jej wzrost, jej postać tak mocno się kreśla, że mi na jednym słabym znaku dosyć, abym ją odgadł nawet pod zastoną.* o [LBel.] (†1924) 1925 Wojc.K.Pow. 56, DOR *Miał dar żywego opowiadania, podpatrywania i kreślenia zwłaszcza charakterystycznych cech zewnętrznych przedstawianych osób.* – L, SW, LSP, DOR (książk.). **5** ‘durchstreichen, ausstreichen’ – ‘przekreślać, wykreślać’: 1560 RejWiz 87, SPXVI *A drudzy więc rozumy kryfláią po niebie / Ano sie wfzzytko kręci wfzzytko we tbie grzebie.* o 1584 KochFr 78, SPXVI *Bych kręślił / y nádkręślił / frászka frászka będzie.* o (†1662) 1788 Opal.Poet., L *Co przypisze to zmaże, to kryśli, A nic godnego przecię nie wymyśli.* o (1843) 1872 Krasz.Latarn. IV 32, DOR *Wiele kosztował go list ten, który sto razy mazal i kreślił, ale nareszcie skończył.* o 1950 Par.Alch. 126, DOR *Co chwila się zatrzymywał, skreślał, dopisywał, znów kreślił, znów wtrącał słowa u góry, z boku, w poprzek.* – (SŁA), SPXVI, L, SWIL, SW, LSP, DOR. ◊ **Var:** *kreślać* v. imp., 1560 KrowObr 101, SPXVI o [LBel.] 1585 WerGośc 269, SPXVI – nur SPXVI; *kreślić* v. imp., 1560 KrowObr 100v, SPXVI – (SŁA), SPXVI, TR, L, SWIL, SW, LSP, DOR; *kryślać* v. imp., [hapax] 1543 RejRozpr G4v, SPXVI – nur SPXVI; *kryślać* v. imp., 1545 RejJóz A7, SPXVI o [LBel.] (†1696) 1728 Pot.Arg. 118, L – (SŁA), SPXVI, SW (stp.); *kryślić* v.

imp., 1545 RejJóz E, SPXVI o [arch.] (1912–1952) 1952 Iwasz.J.Wiersze 191, DOR – (SLA), SPXVI, L, SW (m. u.), DOR; *krześlić* v. imp. – TR, L, SW (stp.). ◊ **Etym:** mnd. *krisselen* v., ‘kratzen; vom Schreiben: durchstreichen, tilgen’, MNDH. ◊ **Konk:** ↑*krəsić*, ↑*rysować*. ◊ **Der:** *przekryślić* v. pf., 1528 Murm 193, SPXVI *Cancellare literas. eynen brieff durchftreichen. Przekryflyć list*. Zuerst geb. L, nur für Inh. 4; *okryślić* v. pf., 1534 FalZioł IV 23d, SPXVI *gdy ią [[kukukę]] ktopirufzy [!] raz slyząc tamże sobie prawą stopę okryśli*. Zuerst geb. L; *pokryślać* v. pf., [hapax] 1543 RejRozpr Ev, SPXVI *Kiedy pokryślaią tramy. o nakreślić* v. pf., 1549 RejKup o5v, SPXVI *Thegoż Syna mego snayczyę Thenczi gefth thego sluchaiczie A nicz niemienił ynego A iedno mnie Syna swego A czo ktho yny nakreśli Nad Boską wola wymyśli*. Zuerst geb. L; *nakrzyślić* v. pf., [hapax] 1549 RejKup t2v, SPXVI *Widze infuly a Capićze Płafcze / Trepky / y Kaplicze Co sfcze ych tu nafprawiali Aby wam tam pomagali Ale niewim z yaką myślą Wffak tam kaśdemu nakrzyśla Iefli fpychj a ni z wiary Tedyć ty tam njzać czary. o skrzyślać* v. imp./pf., [hapax] 1560 RejWiz, SPXVI; *zakryślić* v. pf., [hapax] 1561 1.Leop.Judit 8 12, L *Zakryśliście wy czas zmitowanu bożemu, a na wolą swą złożyliście mu dzień*. Zuerst geb. L; *określić* v. pf., [hapax] 1566 GrzepGeom D4v, SPXVI, zuerst geb. L; *nakryślać* v. pf., [hapax] 1568 RejZwierc 21v, SPXVI; *nadkreślić* v. pf., [hapax] 1584 KochFr 78, SPXVI; *kreśliwy* adj., [hapax] 1606 Chodk.Kost. 34, L, zuerst geb. L; *skreślić* v. pf., 1618 P.Kchan.J. 331, L, zuerst geb. L; *podkreślić* v. pf., zuerst geb. TR; *pokreślić* v. pf., (1880) 1951 Krasz.Zadora 81, DOR, zuerst geb. TR; *kreślowaty* adj., zuerst geb. TR; *podkreślić* v. pf., 1765–1784 Mon. 64 816, L, zuerst geb. L; *zakreślić* v. pf., 1765–1784 Mon.65 237, L, zuerst geb. L; *dokreślić* v. pf., 1777 Węg.Mar.3 150, L, zuerst geb. L; *wykreślić* v. pf., (1780–1781) 1785 Geom.1 21, L, zuerst geb. L; *podkryślić* v. pf., 1817–1821 PisFil₃₃ 101-6, SJAM, zuerst geb. DOR; *skryślić* v. pf., 1817–1821 PisFil₂₄ 1-5, SJAM, zuerst geb. DOR; *kreślina* subst. f., ‘architektonische Verzierung’, zuerst geb. Sw; *kreślarz* subst. m., ‘technischer Zeichner, Grafiker’, (1948) 1950 Pytl.Fund. 173, DOR, zuerst geb. DOR; *wkreślić* v. pf., [hapax] 1949 Wiedza 360 s.44, DOR, zuerst geb. DOR; *kreślunek* subst. m., ‘technische Zeichnung, graphische Darstellung’, [hapax] 1954 Twórcz.3 s.53, DOR, zuerst geb. DOR. ❖ Die Entwicklung von mnd. *krisselen* ‘durchstreichen, tilgen’ (= Inhalt 5) zu Inhalt 2 und dann zu Inhalt 1 und 3 setzt eine längere Zeit voraus. Jedoch sind die Inhalte in etwa gleichzeitig belegt, mit einer Unsicherheit bei Inhalt 4 aufgrund der Beleglücke. Die Entlehnung wäre also mindestens 2 Generationen früher anzusetzen.